

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

MODUŁ I

Nazwa: *Jakie teksty powinien uczeń czytać i rozumieć w szkole podstawowej? Jakie są wyniki uczniów w zakresie czytania i rozumienia?*

Cel ogólny:

Usystematyzowanie wiadomości wynikających z dokumentów oświatowych związanych z czytaniem i rozumieniem tekstów przez uczniów szkół podstawowych.

Sesja I (3 godziny)

1. Wprowadzenie – podanie uczestnikom podstawowych danych o projekcie, EFS, realizatorach, celach, założeniach merytorycznych i organizacyjnych szkolenia, harmonogramie, itp.

Uwaga:

Prowadzący przypomina zasady uczestnictwa w szkoleniu i warunki jego zaliczenia oraz otrzymania zaświadczenia (aktywne uczestnictwo w 100% zajęć, wypracowanie w grupie lub w parze zaproponowanych ćwiczeń lub materiałów)

2. Ćwiczenie 1

Prowadzący realizuje krótkie ćwiczenie integrujące grupę. Prosi uczestników, aby się przedstawili, uzupełniając następujące zdania:

Mam na imię ...

Ostatnio przeczytałam ...

Uczę *(podać typ szkoły i przedmiot)*

Uwaga:

Można również zaproponować zasady pracy w grupie, akceptowane przez uczestników: np. jesteśmy punktualni, aktywnie uczestniczymy w zajęciach, słuchamy się wzajemnie, szanujemy poglądy innych, zwracamy się do siebie po imieniu...

3. Ćwiczenie 2

- Prowadzący prosi, aby uczestnicy podzielili się na grupy przedmiotowe lub blokowe (kształcenie integrowane, przedmioty humanistyczne, matematyczno-przyrodnicze). Następnie rozdać podstawę programową odpowiednio do utworzonych grup oraz standardy wymagań edukacyjnych
- Można też podzielić uczestników na 6 grup. Rozdać materiały w następujący sposób:

I grupa – podstawa programowa – kształcenie zintegrowane

II grupa – podstawa programowa – j. polski, historia, j. obcy, sztuka

III grupa – podstawa programowa – matematyka, przyroda, technika, informatyka

IV grupa – podstawa programowa – religia, ścieżki edukacyjne

V grupa – standardy wymagań – czytanie

VI grupa – standardy wymagań – pozostałe standardy

- Uczestnicy podkreślają w podstawie programowej czynności, które związane są z czytaniem oraz rodzaje tekstów do czytania. Następnie podobne czynności wykonują na podstawie standardów wymagań. Tworzą plakat zawierający spójne informacje. Na plakacie można wpisywać informacje w trzech kolumnach:

czynności związane z czytaniem	teksty do czytania	Przedmioty, na których się kształci dane umiejętności

- Uczestnicy krótko omawiają wyniki ćwiczenia, plakaty wieszają na ścianie ponieważ będą one wielokrotnie wykorzystywane w czasie pozostałych ćwiczeń.
- Podsumowanie ćwiczenia: prowadzący zwraca uwagę na różnorodność tekstów do czytania i różne czynności związane z czytaniem. Podkreśla, że kształcenie tych umiejętności musi się odbywać w szkole podstawowej na wszystkich przedmiotach w różnym stopniu.

Uwaga:

Prowadzący przekazuje uczestnikom informację, że takie ćwiczenie warto wykonać w radzie pedagogicznej własnej szkoły, aby uświadomić nauczycielom, że czytanie i rozumienie odbywa się na każdych zajęciach, a nie tylko na lekcjach języka polskiego, jak to jest przyjmowane zwyczajowo.

Sesja II (1 godzina)

4. Ćwiczenie 1

- Prowadzący rozdaje uczestnikom przykładowe zadania z testu dla piętnastolatków PISA 2006. Prosi o ich samodzielne rozwiązanie ciągu 15 minut.
- Następnie podaje poprawne odpowiedzi, uczestnicy sprawdzają i dyskutują na temat tekstu użytego w zdaniu.
- Podsumowanie ćwiczenia.

5. Mini – wykład

- Prowadzący przedstawia prezentację multimedialną z wynikami uczniów różnych etapów w zakresie czytania PIRLS, CKE, PISA. Komentuje na bieżąco, prosi o komentarz również uczestników.
- Po zaprezentowaniu wyników, prosi o podanie przyczyn takich wyników (burza mózgów) oraz pomysłów, co zrobić, aby czynności słabo opanowane przez uczniów były lepiej kształcone.

Uwaga:

Prowadzący powinien doprowadzić uczestników do wniosku, że czytanie i rozumienie nie polega tylko na wyszukiwaniu informacji w tekście, ale również przebiega na wyższych poziomach rozumienia: interpretacji i wnioskowania. A z tymi czynnościami właśnie uczniowie mają problemy. Dlatego w szkole czytanie tekstu nie powinno ograniczać się do wyszukiwania informacji, co jest dość powszechne. Taki wniosek będzie punktem wyjścia do następnego modułu zajęć. Jeśli uczestnicy nie sformułują podobnych wniosków, to prowadzący powinien je wyartykułować wprost.

Materiały dla uczestników:

W wersji elektronicznej na CD, co da możliwość dowolnego przetwarzania materiałów w zależności od potrzeb uczestników:

- Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla I i II etapu edukacyjnego.
- Standardy wymagań edukacyjnych dla ucznia kończącego szkołę podstawową.
- Raport z badań PIRLS.
- Przykładowe zadania z testu PIRLS.
- Raport z badań PISA.
- Przykładowe zadania z testu PISA.
- Wydruk prezentacji z wynikami uczniów w zakresie czytania.

Materiały te powinny być przydatne, zwłaszcza jeśli nauczyciel zamierza poprowadzić podobne zajęcia w szkole w ramach WDN.

Załączniki do scenariuszy

MODUŁ I

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

JĘZYK POLSKI

Człowiek zdobywa wiedzę przede wszystkim poprzez język. Nauczanie języka ojczystego tworzy fundament ogólnego rozwoju ucznia, jest pomocą w kształtowaniu osoby ucznia, stanowi główny punkt odniesienia całej edukacji szkolnej - wychowania i kształcenia. Za rozwój języka w mowie i piśmie (w tym za zasób pojęć, ortografię i estetykę zapisu) odpowiedzialni są wszyscy nauczyciele niezależnie od posiadanej specjalności.

Cele edukacyjne

Wspomaganie umiejętności porozumiewania się uczniów i wprowadzanie ich w świat kultury, zwłaszcza przez:

- 1) kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisania w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych prywatnych i publicznych, a zwłaszcza ważnych dla życia w państwie demokratycznym i obywatelskim; rozwijanie zainteresowania uczniów językiem jako składnikiem dziedzictwa kulturowego,
- 2) ujawnianie zainteresowań, możliwości i potrzeb oraz językowych i czytelniczych umiejętności uczniów po to, aby wyznaczać stosowne dla nich cele, dobierać treści i materiały, projektować odpowiednie działania gwarantujące skuteczność edukacji,
- 3) rozbudzanie motywacji czytania i rozwijanie umiejętności odbioru dzieł literackich i innych tekstów kultury, także audiowizualnych, a przez nie przybliżanie rozumienia człowieka i świata; wprowadzanie w tradycję kultury narodowej i europejskiej,
- 4) uczenie istnienia w kulturze, przede wszystkim w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, tak by stawała się wewnętrzną i osobistą własnością dziecka.

Zadania szkoły

1. Wychowanie językowe i rozbudzanie wrażliwości estetycznej.
2. Motywowanie do poznawania literatury oraz różnorodnych tekstów kultury (w tym regionalnej) wzbogacających wiedzę ucznia o człowieku, życiu i świecie z perspektywy współczesności i z odniesieniem do przeszłości.
3. Doskonalenie kompetencji komunikacyjnej, to znaczy umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisanie, odbioru różnorodnych tekstów kultury.
4. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje przez świadome i refleksyjne jego używanie (bez nawarstwiania teoretycznej, abstrakcyjnej wiedzy o systemie językowym).
5. Pobudzanie postaw kreatywnych ucznia w procesie zdobywania umiejętności i gromadzenia wiedzy.
6. Integrowanie różnych doświadczeń kulturowych.

Treści nauczania

Treści nauczania powinny być podporządkowane funkcji wspierającej wypowiedzianie się, bez konieczności posługiwania się definicjami.

1. Pojęcia nadawcy i odbiorcy, sposoby rozpoznawania intencji wypowiedzi (pytam, odpowiadam, informuję, proszę).
2. Właściwości opowiadania, opisu, dialogu oraz prostych form użytkowych.
3. Wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące, w tym zdania i równoważniki zdań.
4. Związki wyrazów w zdaniu, w tym rola podmiotu i orzeczenia.
5. Odmienne i nieodmienne części mowy oraz podstawowe kategorie fleksyjne.
6. Związki znaczeniowe między wyrazami.
7. Budowa słowotwórcza wyrazów.
8. Rodzaje głosek.
9. Akcent wyrazowy, intonacja.
10. Pojęcia: fikcja literacka, świat przedstawiony, nadawca, odbiorca, podmiot mówiący, narracja, przenośnia, rytm.
11. Różnice między językiem potocznym a językiem literatury oraz językiem regionu.
12. Terminy: bohater, wątek, akcja, autor, narrator, epitet, porównanie, wyraz dźwiękonaśladowczy, rym, zwrotka, refren, baśń, opowiadanie, powieść, proza, poezja.
13. Terminy związane z przekazami ikonicznymi, radiem, telewizją, filmem, teatrem, prasą.

Osiągnięcia

1. Mówienie:

- 1) do rzeczywistych i wyobrażonych słuchaczy, z przejrzystością intencji, z uwzględnieniem różnorodnych sytuacji, ról i kontaktów międzyludzkich (oficjalnych i nieoficjalnych),
- 2) na temat otaczającej rzeczywistości, własnych zainteresowań, literatury, innych (niewerbalnych i mieszanych) tekstów kultury,
- 3) na temat zaobserwowanych zjawisk językowych (przy użyciu elementarnej terminologii językoznawczej wprowadzanej zależnie od możliwości uczniów),
- 4) z precyzją znaczeniową, ze świadomością emocjonalnego nacechowania wypowiedzi oraz próbami ich oceny (zwłaszcza etycznej),
- 5) płynne, z poprawną i wyraźną artykulacją oraz dykcją, akcentowaniem, intonacją, pauzowaniem i tempem (w tym wygłaszanie tekstów z pamięci).

2. Słuchanie:

- 1) uważne i ze zrozumieniem,
- 2) rozmaitych wypowiedzi, w różnych celach i sytuacjach,
- 3) z rozróżnianiem mowy i tła akustycznego w przekazach audiowizualnych.

3. Czytanie:

- 1) głośne i wyraziste, z uwzględnieniem zasad kultury żywego słowa,
- 2) ciche ze zrozumieniem,
- 3) różnych rodzajów tekstów z uwzględnieniem celu (takiego jak: informacja, przeżycie, perswazja).

4. Pisanie:

- 1) tekstów kierowanych do różnych adresatów i w różnych celach,

- 2) w związku z potrzebami codziennej komunikacji, ekspresji własnych doznań, z literaturą i tekstami kultury wysokiej oraz masowej,
- 3) w różnych prostych formach,
- 4) z troską o kompozycję (plan, tytuł, akapit), sprawność stylistyczną oraz poprawność gramatyczną, interpunkcyjną i ortograficzną, a także estetykę tekstu.

5. Odbiór tekstów kultury:

- 1) z dążnością do odkrywania ich dosłownego, przenośnego i symbolicznego sensu,
- 2) z uwzględnieniem obserwacji swoistości ich tworzywa,
- 3) ze wskazywaniem na różne elementy świata przedstawionego,
- 4) z odróżnianiem fikcji artystycznej od rzeczywistości,
- 5) z refleksją nad wartościami i zasadami etycznymi, w tym zwłaszcza dylematami natury etycznej przeżywanymi przez bohaterów,
- 6) z próbami określania funkcji różnych elementów tekstu przy użyciu odpowiedniej terminologii (wprowadzanej zależnie od możliwości uczniów),
- 7) z wykorzystaniem różnych kontekstów,
- 8) z uwzględnieniem odrębności regionalnej i etnicznej.

Lektura

1. Carlo Collodi - Pinokio; Wiktor Gomulicki - Wspomnienia niebieskiego mundurka; Irena Jurgielewiczowa - Ten obcy, Rudyard Kipling - Księga Dżungli; Józef Ignacy Kraszewski - Stara Baśń; C.S. Lewis - Opowieści z Narnii, cz. I: Lew, Czarownica i stara szafa; Kornel Makuszyński - Szatan z siódmej klasy; Lucy Maud Montgomery - Ania z Zielonego Wzgórza; Edmund Niziurski - Sposób na Alcybiadesa; Henryk Sienkiewicz - W pustyni i w puszczy; Alfred Szklarski - Tomek w krainie kangurów; ks. Jan Twardowski - Zeszyt w kratkę; Mark Twain - Przygody Tomka Sawyera; Juliusz Verne - W 80 dni dookoła świata; Stanisław Lem - Bajki robotów.
2. Baśnie, legendy, opowiadania i utwory poetyckie pochodzące z regionu.
3. Inne teksty reprezentatywne dla źródeł kultury europejskiej.
4. Wybrane przez uczniów i nauczyciela stosownie do możliwości i potrzeb uczniów:
 - a. utwory prozatorskie i poetyckie wprowadzające w polską tradycję i współczesność literacką,
 - b. teksty reprezentatywne dla różnych rodzajów, gatunków i form artystycznego wyrazu, ze szczególnym uwzględnieniem utworów epickich, w tym odmian prozy fabularnej, literatury science fiction.
5. Teksty użytkowe, publicystyczne, popularnonaukowe, przedstawienia teatralne, filmy, słuchowiska radiowe, programy telewizyjne.

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO

Cele edukacyjne

1. Zainteresowanie przeszłością.
2. Rozwijanie poczucia przynależności do grupy rodzinnej, społeczności lokalnej, grupy etnicznej, narodu, państwa, społeczności europejskiej i światowej.

3. Świadoma postawa patriotyczna i obywatelska motywująca do odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i publicznym. Kształtowanie szacunku do własnego państwa.
4. Poznawanie wartości, stanowiących istotny motyw działalności indywidualnej i publicznej w Polsce, w Europie i w świecie.

Zadania szkoły

1. Dostarczanie wiedzy na temat najważniejszych wydarzeń i najwybitniejszych postaci z dziejów Polski (w tym regionu) oraz Europy i świata.
2. Zapoznanie z symbolami narodowymi, państwowymi i religijnymi; wyjaśnienie ich znaczenia oraz kształtowanie szacunku wobec nich. Rozwijanie postawy patriotycznej.
3. Kształtowanie wyobraźni historycznej.
4. Zapoznanie z elementarnymi pojęciami historycznymi.
5. Rozbudzanie zainteresowań przeszłością własną, swojej rodziny i narodu oraz korzeniami i rozwojem rodzimej kultury.

Treści nauczania

1. Ja. Kim jestem - co lubię, co potrafię, co jest dla mnie ważne. Godność moja i innych.
2. Ja i inni. Moja postawa wobec innych. Koleżeństwo, przyjaźń, miłość. Prawa moje i prawa innych. Stosunek do środowiska przyrodniczego i kulturowego.
3. Ja i inni. Wolność osobista a przewidywanie konsekwencji własnych zachowań, odpowiedzialność i obowiązki. Wzorce osobowe - wybrane postacie historyczne i współczesne.
4. Wartości: prawda, dobro, piękno, wolność i sprawiedliwość w otaczającym świecie.
5. Mój dom, moja rodzina i sąsiedztwo. Elementy historii rodzinnej, regionalnej oraz życia codziennego w Polsce i w różnych krajach i epokach.
6. Społeczeństwo. Prawa i obowiązki obywatelskie. Postawy prospołeczne i aspołeczne. Przykłady różnych systemów społecznych w świecie współczesnym i w przeszłości.
7. Praca. Jej znaczenie w życiu indywidualnym i zbiorowym. Organizacja pracy i jej efekty w różnych epokach i współcześnie.
8. Zróżnicowanie regionalne Polski efektem warunków przyrodniczych i działalności człowieka, zasoby środowiska przyrodniczego, ich ochrona i wykorzystanie.
9. Zagospodarowanie terenu w miejscu zamieszkania ucznia, uwarunkowania życia ludzi danego obszaru od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych, krajobraz najbliższej okolicy.
10. Moja ojczyzna. Wydarzenia i osoby o zasadniczym znaczeniu dla losów narodu i państwa polskiego (chrzest Polski, zjazd gnieźnieński i koronacja Chrobrego, Władysław Łokietek i Kazimierz Wielki, bitwa pod Grunwaldem, unia polsko-litewska, królowa Jadwiga i Jagiełło, Stefan Batory, potop szwedzki, Jan Sobieski, konstytucja 3 maja, rozbiory, formy walki o niepodległość Polski, I wojna światowa, odzyskanie niepodległości, wojna polsko-sowiecka, Józef Piłsudski i Roman Dmowski, II wojna światowa, okupacja i walka o niepodległość).
11. Najważniejsze elementy polskiego dziedzictwa kulturowego.

12. Moja ojczyzna Polska - położenie, obszar, granice, sąsiedzi, ludność, podział administracyjny.
13. Mój kraj cywilizacyjno-kulturowy. Wybrane zagadnienia z kręgu kultury antycznej oraz dziejów Europy. Śródziemnomorskie korzenie wybranych elementów kultury polskiej.
14. Polska w Europie - kierunki współpracy, procesy integracji z Unią Europejską; wspólne wartości europejskie: poszanowanie praw człowieka, demokracja, wolność gospodarcza.
15. Symbole i święta narodowe, państwowe i religijne; symbole wybranych państw i instytucji międzynarodowych.

Osiągnięcia

1. Integrowanie wiedzy historycznej uzyskanej z różnych źródeł.
2. Ujmowanie treści historycznych w związkach przyczynowo-skutkowych.
3. Ocenianie faktów i wydarzeń z przeszłości; porównywanie zasad i wartości obowiązujących w przeszłości z obecnie obowiązującymi zasadami i wartościami kształtującymi życie społeczne.
4. Tworzenie opowiadania opartego na treściach historycznych, z obrazowym ujmowaniem epizodów, postaci i scenek historycznych.
5. Umieszczanie wydarzeń w przedziałach czasowych, obliczanie upływu czasu między wydarzeniami.
6. Rysowanie drzewa genealogicznego.
7. Poszukiwanie swojego miejsca w świecie, świadome korzystanie z przysługujących praw oraz wypełnianie obowiązków.
8. Umiejętność krytycznej oceny wydarzeń historycznych i współczesnych.
9. Rozumienie i stosowanie przyjętych norm współżycia w najbliższym otoczeniu. Indywidualne i grupowe działanie w najbliższym otoczeniu społecznym i na forum szkoły.
10. Samodzielna ocena zachowań swoich i innych, a także przewidywanie ich konsekwencji.
11. Dokonywanie świadomej samoidentyfikacji kulturowej, narodowej, etnicznej, regionalnej i państwowej; formułowanie uzasadnień własnych postaw i poglądów.
12. Wyrażanie własnego zdania i słuchanie zdania innych.
13. Dostrzeganie związków teraźniejszości z przeszłością oraz ciągłości rozwoju kulturalnego i cywilizacyjnego.
14. Odczytywanie i opis różnorodnych źródeł informacji historycznej i ich ilustracyjne wykorzystywanie przy rekonstrukcji przeszłości.
15. Lokalizowanie czasowo-przestrzenne wydarzeń z wykorzystaniem osi czasu, planu, mapy, wykresów i tabel.
16. Wyciąganie wniosków z porównywania dwóch i więcej prostych informacji dotyczących wydarzeń i postaci historycznych.
17. Poszukiwanie potrzebnych informacji w różnorodnych źródłach oraz rozwijanie umiejętności ich selekcjonowania, porządkowania i przechowywania.
18. Ukierunkowana, bezpośrednia obserwacja elementów środowiska geograficznego i społecznego.
19. Formułowanie pytań, problemów dotyczących zjawisk zachodzących w środowisku lokalnym, regionalnym i poszukiwanie ich rozwiązań z wykorzystaniem dostępnych źródeł informacji.

JĘZYK OBCY

Cele edukacyjne

Opanowanie znajomości języka na poziomie zapewniającym minimum komunikacji językowej.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie w uczniach poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości językowe, w szczególności przez pozytywną informację zwrotną dotyczącą ich indywidualnych umiejętności językowych.
2. Stopniowe przygotowywanie ucznia do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
3. Rozwijanie w uczniach postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści nauczania

1. Podstawowe struktury gramatyczne umożliwiające formułowanie wypowiedzi w odniesieniu do teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz do relacji przestrzennych.
2. Podstawowe funkcje językowe umożliwiające posługiwanie się językiem w prostych, nieformalnych sytuacjach dnia codziennego.
3. Zasady wymowy i ortografii.
4. Podstawowe wiadomości o obszarze nauczanego języka.
5. Wprowadzenie do pracy ze słownikiem dwujęzycznym oraz stosownymi materiałami uzupełniającymi.
6. Proste projekty zespołowe.

Osiągnięcia

1. Sprawność rozumienia ze słuchu:
 - 1) ogólnego sensu prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy,
 - 2) instrukcji nauczyciela,
 - 3) ogólnego sensu oraz wyszukiwanie informacji szczegółowych w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach.
2. Sprawność mówienia:
 - 1) zadawanie prostych pytań oraz udzielanie odpowiedzi,
 - 2) zdobywanie i udzielanie informacji w typowych sytuacjach dnia codziennego,
 - 3) formułowanie krótkiej wypowiedzi o sobie, rodzinie, najbliższym otoczeniu, swoich przekonaniach i wartościach wraz z ich prostym uzasadnieniem,
 - 4) inicjowanie i podtrzymywanie prostej rozmowy dotyczącej typowych sytuacji dnia codziennego,
 - 5) opanowanie poprawnej wymowy w zakresie poznanego materiału językowego.
3. Sprawność czytania:
 - 1) rozumienie powszechnie spotykanych dokumentów, takich jak: menu, rozkład jazdy, ogłoszenia, reklamy, listy i instrukcje,
 - 2) wyszukiwanie konkretnych informacji w prostych tekstach,
 - 3) rozumienie ogólnego sensu prostych, adaptowanych tekstów.
4. Sprawność pisania:
 - 1) dostrzeganie różnic między fonetyczną a graficzną formą wyrazu oraz umiejętność poprawnego zapisu większości słów znanych ze słuchu,

- 2) napisanie krótkiego listu o sobie i swoich zainteresowaniach, przekazanie prostej info
5. Inne umiejętności - korzystanie ze szkolnego słownika dwujęzycznego.

MATEMATYKA

Cele edukacyjne

1. Przystwojenie podstawowych pojęć i umiejętności matematycznych znajdujących zastosowanie w najprostszycy sytuacjach praktycznych, w szczególności opanowanie:
 - 1) sprawnego wykonywania obliczeń na liczbach naturalnych, ułamkach zwykłych i dziesiętnych,
 - 2) umiejętności rozwiązywania zadań prowadzących do obliczeń arytmetycznych, użycia wzoru lub rozwiązania łatwego równania pierwszego stopnia z jedną niewiadomą,
 - 3) umiejętności wykorzystywania najprostszycy pojęć geometrii w sytuacjach praktycznych; rozwój wyobraźni przestrzennej,
 - 4) wprowadzenie do gromadzenia danych, ich porządkowania i tworzenia ich najprostszycy reprezentacji.
2. Wytrobienie nawyku obserwacji, eksperymentowania, samodzielnego poszukiwania i zdobywania informacji.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie kształcenia promującego samodzielne, krytyczne i twórcze myślenie; ograniczenie do minimum działań schematycznych i odtwórczych.
2. Zapewnienie każdemu uczniowi warunków do rozwoju zdolności matematycznych na miarę jego możliwości poznawczych.
3. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy na dalszych etapach edukacji.
4. Wdrożenie uczniów do korzystania z nowoczesnych narzędzi (kalkulatory, komputery) i źródeł informacji (podręczniki, atlasy, encyklopedie).

Treści nauczania

1. Liczby naturalne:
 - 1) liczby naturalne w dziesiątkowym układzie pozycyjnym,
 - 2) porównywanie liczb naturalnych; znaki $<$, $=$, $>$,
 - 3) dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb naturalnych, kwadraty i sześciiany liczb naturalnych,
 - 4) reguły dotyczące kolejności wykonywania działań,
 - 5) dzielenie z resztą liczb naturalnych,
 - 6) podzielność liczb naturalnych; liczby pierwsze i złożone,
 - 7) cechy podzielności przez 2, 3, 5, 9, 10, 100,
 - 8) porównywanie różnicowe i ilorazowe liczb naturalnych,
 - 9) rozwiązywanie zadań tekstowych prowadzących do obliczeń na liczbach naturalnych,
 - 10) zapis liczb w systemie rzymskim.
2. Liczby całkowite:
 - 1) liczby całkowite ujemne; liczby całkowite na osi liczbowej,

- 2) porównywanie liczb całkowitych,
 - 3) działania na liczbach całkowitych,
 - 4) rozwiązywanie zadań tekstowych prowadzących do obliczeń na liczbach całkowitych.
3. Ułamki zwykłe:
- 1) podział całości na równe części (zginanie, składanie, rozcinanie),
 - 2) ułamek jako iloraz liczb całkowitych; skracanie i rozszerzanie ułamków,
 - 3) zamiana liczby mieszanej na ułamek zwykły i odwrotnie,
 - 4) sprowadzanie ułamków do wspólnego mianownika,
 - 5) porównywanie ułamków; ułamki na osi liczbowej,
 - 6) działania na ułamkach.
4. Ułamki dziesiętne:
- 1) zapis liczby w postaci ułamka dziesiętnego; zapis ułamka dziesiętnego w postaci ułamka zwykłego,
 - 2) wyrażenia dwumianowane i ich postać dziesiętna,
 - 3) ułamki dziesiętne na osi liczbowej; porównywanie ułamków dziesiętnych,
 - 4) działania na ułamkach dziesiętnych,
 - 5) zaokrąglanie ułamków dziesiętnych; obliczenia z użyciem kalkulatora,
 - 6) rozwiązywanie zadań tekstowych umieszczonych w praktycznym kontekście, w szczególności zadań typu droga - prędkość - czas.
5. Wzory i równania:
- 1) oznaczenia literowe wielkości liczbowych; użycie wzorów w sytuacjach praktycznych,
 - 2) proste równania pierwszego stopnia z jedną niewiadomą,
 - 3) rozwiązywanie zadań dotyczących sytuacji praktycznych, prowadzących do równań pierwszego stopnia z jedną niewiadomą.
6. Elementy statystyki opisowej:
- 1) gromadzenie i porządkowanie danych,
 - 2) przedstawianie graficzne danych.
7. Figury płaskie:
- 1) punkt, prosta, półprosta, odcinek,
 - 2) proste prostopadłe; proste równoległe,
 - 3) pomiar długości; zamiana jednostek długości: metr, centymetr, milimetr, kilometr,
 - 4) kąt; porównywanie kątów; mierzenie kątów,
 - 5) kąty wierzchołkowe; kąty przyległe,
 - 6) trójkąt; nierówność trójkąta (dla długości boków),
 - 7) konstruowanie i klasyfikacja trójkątów,
 - 8) suma kątów w trójkącie,
 - 9) czworokąty: trapezy, równoległoboki, prostokąty, kwadraty, romby,
 - 10) przykłady wielokątów; obliczanie obwodu wielokąta,
 - 11) pole kwadratu, prostokąta, równoległoboku, trójkąta, trapezu; obliczanie pól w sytuacjach praktycznych,
 - 12) koło i okrąg; cięciwa, średnica, promień,
 - 13) skala i plan.
8. Bryły:
- 1) graniastosłupy proste i ostrosłupy; ich siatki i modele,

- 2) walce, stożki, kule - rozpoznawanie w sytuacjach praktycznych,
- 3) pole powierzchni i objętość prostopadłościanu; użycie jednostek objętości i pojemności.

Osiągnięcia

1. Uzyskanie sprawności w wykonywaniu obliczeń na liczbach naturalnych, ułamkach zwykłych i dziesiętnych, także za pomocą kalkulatora.
2. Mierzenie i obliczanie długości, kąta, pola, objętości, czasu, wagi w sytuacjach praktycznych.
3. Posługiwanie się planem i mapą.
4. Rozwiązywanie zadań dotyczących sytuacji praktycznych, prowadzących do obliczeń arytmetycznych, zastosowania wzoru lub rozwiązania łatwego równania pierwszego stopnia z jedną niewiadomą.
5. Odczytywanie informacji z prostych wykresów i diagramów.

PRZYRODA

Cele edukacyjne

1. Zainteresowanie światem, jego różnorodnością, bogactwem i pięknem.
2. Rozumienie zależności istniejących w środowisku przyrodniczym.
3. Zdobycie umiejętności obserwacji zjawisk przyrodniczych i dokonywania ich opisu.
4. Poznanie współzależności człowieka i środowiska.
5. Poznanie zachowań sprzyjających bezpieczeństwu ludzi i przyrody.
6. Wyrobienie poczucia odpowiedzialności za środowisko.

Zadania szkoły

1. Dostarczanie wiedzy na temat człowieka, udzielanie uczniowi pomocy w rozumieniu samego siebie.
2. Przekazywanie wiedzy na temat budowy i złożoności świata ożywionego i nieożywionego oraz warunków życia.
3. Umożliwianie prowadzenia obserwacji środowiska w najbliższej okolicy oraz poznawanych regionach.
4. Przeprowadzanie ćwiczeń kształtujących umiejętność orientowania się w terenie i na mapie.
5. Umożliwianie prowadzenia obserwacji zjawisk przyrodniczych, wykonywania prostych eksperymentów i interpretowania ich wyników.
6. Pobudzanie wrażliwości uczniów na piękno świata i wartość życia.
7. Kształtowanie postawy szacunku do zwierząt i przyrody oraz odpowiedzialności za ich stan.

Treści nauczania

1. Wspólne cechy budowy i czynności organizmów.
2. Złożoność świata żywego, znaczenie różnych sposobów jego porządkowania.
3. Przykłady różnorodności roślin, grzybów i zwierząt oraz środowisk ich życia.
4. Opis miejsca zamieszkania (formy terenu, skały, wody, gleba, roślinność).
5. Warunki życia ludzi w najbliższym otoczeniu.
6. Orientacja w terenie, szkic, plan, mapa.
7. Krajobraz najbliższej okolicy - obserwacje i opisy:

- 1) składniki naturalnego krajobrazu,
 - 2) sposoby zagospodarowania obszaru,
 - 3) ludzie i kultura,
 - 4) zależność życia ludzi od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych.
8. Krajobrazy nizinne, wyżynne i górskie:
- 1) środowisko i jego zagospodarowanie (na przykładzie wybranych krajobrazów Polski),
 - 2) krajobrazy naturalne i przekształcone przez człowieka,
 - 3) przykłady pozytywnego i negatywnego zagospodarowania przestrzeni,
 - 4) krainy Polski.
9. Wybrane krajobrazy świata:
- 1) lądy i kontynenty,
 - 2) oceany.
10. Pogoda i klimat, obserwacje meteorologiczne.
11. Właściwości różnych substancji i ich zastosowanie:
- 1) metale i niemetale; masa, przewodnictwo cieplne i elektryczne,
 - 2) mieszaniny jednorodne i niejednorodne,
 - 3) woda i roztwory wodne; rozpuszczanie i krystalizacja,
 - 4) właściwości materii o różnych stanach skupienia (w szczególności rozszerzalność temperaturowa, sprężystość, kruchość, ciśnienie),
 - 5) przemiany chemiczne znane z życia codziennego (w szczególności spalanie, korozja, ścinanie białka).
12. Kinetyczno-molekularny model budowy materii; rozmiary cząsteczek, oddziaływania międzycząsteczkowe.
13. Podstawowe zjawiska fizyczne i ich zastosowanie:
- 1) mechaniczne,
 - 2) elektryczne i magnetyczne,
 - 3) optyczne i akustyczne.
14. Czynności życiowe człowieka, etapy rozwoju człowieka ze szczególnym uwzględnieniem dojrzewania biologicznego, zasady higieny.
15. Znaczenie wybranych gatunków roślin, grzybów i zwierząt dla człowieka.
16. Bakterie i wirusy - zagrożenia i korzyści dla człowieka.
17. Substancje szkodliwe dla organizmów żywych i ich oddziaływanie na środowisko przyrodnicze.
18. Wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze.
19. Wpływ środowiska na zdrowie człowieka:
- 1) substancje szkodliwe i ich wpływ na organizm człowieka,
 - 2) rola wody, powietrza, gleby, ich odtwarzalność, czystość i skażenie.
20. Ziemia w Układzie Słonecznym, obserwacje astronomiczne.
21. Podróże i odkrycia geograficzne.

Osiągnięcia

1. Całościowe postrzeganie rzeczywistości przyrodniczej.
2. Obserwowanie przyrodniczych składników środowiska i ich opis.
3. Gromadzenie i integrowanie wiedzy koniecznej do opisywania zjawisk przyrody.

4. Rozpoznawanie stanów fizjologicznych organizmu człowieka. Dbalność o zdrowie przez stosowanie zasad higieny i korzystanie z różnych form rekreacji.
5. Dostrzeganie walorów przyrodniczych najbliższego regionu, znajomość prawnie chronionych obiektów i obszarów przyrodniczych. Rozpoznawanie, z wykorzystaniem atlasów i prostych kluczy, pospolitych gatunków roślin i zwierząt.
6. Dostrzeganie zależności między czynnikami środowiska przyrodniczego i kulturowego.
7. Wyjaśnianie zjawisk fizycznych i astronomicznych.
8. Obserwowanie i identyfikowanie różnorodnych substancji i procesów chemicznych w najbliższym otoczeniu.
9. Właściwe korzystanie z dostępnych produktów chemicznych.
10. Dostrzeganie wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze.
11. Orientowanie się w terenie.
12. Czytanie i interpretowanie map, wykresów, tabel.
13. Rozwiązywanie prostych zadań problemowych dotyczących miejsca zamieszkania i okolicy.
14. Dostrzeganie kulturowych walorów najbliższego regionu.

MUZYKA

Cele edukacyjne

1. Pobudzanie wszechstronnego rozwoju uczniów, a w szczególności:
 - 1) rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata,
 - 2) rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka,
 - 3) rozwijanie muzykalności, wrażliwości muzycznej,
 - 4) rozwijanie umiejętności refleksyjnego słuchania,
 - 5) rozwijanie zainteresowań i zamiłowań muzycznych.
2. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności muzyczne.
3. Wprowadzenie uczniów do aktywnego uczestnictwa w kulturze.
4. Wpływanie przez sztukę na obyczaje i kulturę uczniów oraz atmosferę szkolną.

Zadania szkoły

1. Tworzenie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, bezinteresownego działania, procesu twórczego - wysiłku i radości towarzyszących twórczej aktywności.
2. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami sztuki.
3. Kształtowanie postaw.

Treści nauczania

1. Nauka śpiewania w wykonaniu indywidualnym i zbiorowym.
2. Muzykowanie na instrumentach.
3. Działania muzyczno-ruchowe.
4. Słuchanie muzyki.
5. Obserwacja i tworzenie świata dźwięku.
6. Pojęcia muzyczne niezbędne do prowadzenia rozmów o muzyce.
7. Różnorodność muzyki ojczystej, w tym regionalnej, oraz muzyki innych narodów i regionów świata.
8. Wartości muzyki klasycznej, rozrywkowej i ludowej.

Osiągnięcia

1. Śpiewanie indywidualne i w grupie.
2. Umiejętność słuchania muzyki.
3. Znajomość najważniejszych pieśni narodowych.

PLASTYKA

Cele edukacyjne

1. Pobudzanie wszechstronnego rozwoju uczniów, a w szczególności:
 - 1) rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata,
 - 2) rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka,
 - 3) rozwijanie wrażliwości plastycznej,
 - 4) rozwijanie umiejętności refleksyjnego patrzenia,
 - 5) rozwijanie zainteresowań i zamiłowań plastycznych.
2. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności plastyczne.
3. Wprowadzenie uczniów do aktywnego uczestnictwa w kulturze.
4. Wpływanie przez sztukę na obyczaje i kulturę uczniów oraz atmosferę szkolną.

Zadania szkoły

1. Tworzenie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, bezinteresownego działania, procesu twórczego - wysiłku i radości towarzyszących twórczej aktywności.
2. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami sztuki.
3. Kształtowanie postaw.

Treści nauczania

1. Kontakt z dziełami sztuki plastycznej - pomniki, galerie, muzea.
2. Środki wyrazu plastycznego i działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach.
3. Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.
4. Różnorodne sposoby komunikowania (komunikacja pozawerbalna - język przestrzeni, koloru, ciała).
5. Krajobraz kulturowy.
6. Kształtowanie otoczenia i form użytkowych (racjonalność, funkcjonalność, estetyka).

Osiągnięcia

1. Posługiwanie się prostymi technikami plastycznymi.
2. Dbanie o estetyczny wygląd własny i otoczenia.

TECHNIKA

Cele edukacyjne

1. Osiągnięcie elementarnego poziomu orientacji i kultury ogólnotechnicznej.

2. Rozwijanie zdolności, zainteresowań i umiejętności związanych z bezpiecznym poruszaniem się po drogach publicznych.

Zadania szkoły

1. Doprowadzenie ucznia do poznania i oceniania swoich cech, możliwości i predyspozycji technicznych.
2. Organizowanie wielostronnej aktywności technicznej ucznia.
3. Tworzenie warunków do kształtowania kultury i bezpiecznego postępowania w środowisku technicznym.
4. Umożliwienie zdobycia karty rowerowej od 10 roku życia.

Treści nauczania

1. Analiza środowiska ucznia z punktu widzenia technicznego (dom, mieszkanie, miejsce pracy i zabawy, miasto, wieś).
2. Teksty, dokumentacje techniczne oraz kalkulacje ekonomiczne (pojęcia, symbole, znaki i rysunki); normalizacja w technice i w życiu codziennym.
3. Różnorodne materiały, ich cechy i zastosowania; zależność właściwości materiałów od surowców i sposobu wytwarzania.
4. Prace wytwórcze z różnych materiałów - planowanie, wykonanie, ocena.
5. Technologie; podstawowe narzędzia, przyrządy pomiarowe stosowane w środowisku ucznia; technologie ekologiczne w środowisku ucznia.
6. Maszyny i instalacje (urządzenia gospodarstwa domowego); bezpieczne, ekonomiczne i ekologiczne postępowanie uczniów w środowisku technicznym.
7. Bezpieczne poruszanie się uczniów w ruchu drogowym jako pieszych, pasażerów i rowerzystów.

Osiągnięcia

1. Racjonalne i bezpieczne postępowanie w środowisku technicznym.
2. Ocenianie swoich umiejętności, nawyków, zainteresowań i zdolności technicznych.
3. Opisywanie i wartościowanie wytworów i działań technicznych (za pomocą obrazów, rysunków, symboli i tekstów; wykorzystywanie technologii informacyjnej) z różnych punktów widzenia (ekologicznego, ekonomicznego, estetycznego).
4. Opracowywanie pomysłów technicznych w formie dokumentacji technicznej (z wykorzystaniem eksperymentowania, modelowania technicznego oraz technologii informacyjnej; dokonywanie podstawowych pomiarów).
5. Planowanie i wykonywanie zadań technicznych indywidualnie i zespołowo; organizowanie miejsca pracy.
6. Bezpieczne posługiwanie się narzędziami oraz urządzeniami gospodarstwa domowego; czytanie ze zrozumieniem różnych instrukcji technicznych.
7. Korzystanie z dróg zgodnie z obowiązującymi zasadami. Stosowanie elementów podnoszących bezpieczeństwo w ruchu drogowym pasażerów, pieszych i rowerzystów. Dbanie o prawidłowy stan techniczny roweru z uwzględnieniem elementów obowiązkowego wyposażenia.

INFORMATYKA

Cele edukacyjne

Nauczenie podstawowych zasad posługiwania się komputerem i technologią informacyjną.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie uczniom dostępu do komputera.
2. Przygotowanie uczniów do posługiwania się komputerem i technologią informacyjną.
3. Uwrażliwienie uczniów na zagrożenia wychowawcze związane z niewłaściwym korzystaniem z komputerów i ich oprogramowania (w szczególności z gier).

Treści nauczania

1. Zasady bezpiecznego posługiwania się komputerem.
2. Komputer jako źródło wiedzy i komunikowania się. Zastosowania komputera w życiu codziennym.
3. Opracowywanie za pomocą komputera prostych tekstów, rysunków i motywów.
4. Korzystanie z elementarnych zastosowań komputerów do wzbogacania własnego uczenia się i poznawania różnych dziedzin wiedzy.
5. Poznawanie zastosowań komputerów i opartych na technice komputerowej urządzeń spotykanych przez ucznia w miejscach publicznych.

Osiągnięcia

1. Posługiwanie się komputerem w przystosowanym dla ucznia środowisku sprzętowym i programistycznym.
2. Opracowywanie za pomocą komputera prostych tekstów, rysunków, motywów.
3. Korzystanie z różnorodnych źródeł i sposobów zdobywania informacji oraz jej przedstawiania i wykorzystania.
4. Stosowanie komputerów do wzbogacania własnego uczenia się i poznawania różnych dziedzin.

WYCHOWANIE FIZYCZNE

Cele edukacyjne

1. Wspomaganie harmonijnego rozwoju psychofizycznego uczniów.
2. Rozwijanie i doskonalenie sprawności ruchowej i tężyzny fizycznej uczniów.
3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych.

Zadania szkoły

1. Stymulowanie i umożliwianie uczniom podejmowania aktywności ruchowej i wyrażania własnych przeżyć w zabawach, grach, tańcach.
2. Tworzenie warunków do doskonalenia sprawności i kondycji fizycznej.
3. Zapoznanie uczniów z podstawowymi formami rekreacji, turystyki oraz z podstawowymi zasadami uprawiania wybranych przez uczniów dyscyplin sportowych.
4. Dokonywanie oceny postawy ciała i poziomu sprawności ucznia wraz z monitorowaniem rozwoju psychomotorycznego.

Treści nauczania

1. Ćwiczenia kształtujące postawę ciała oraz stymulujące rozwój układów: ruchowego, oddechowego, krążeniowego, nerwowego.
2. Formy ruchu stwarzające możliwości doskonalenia koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz wzmocnienia kondycji fizycznej.
3. Ćwiczenia zwinnościowo-akrobatyczne oraz skoki.
4. Podstawowe elementy techniki i taktyki gier zespołowych, konkurencji lekkoatletycznych, gier rekreacyjnych, tańców, pływania oraz wybranych sportów zimowych.
5. Ćwiczenia i zabawy według inwencji uczniów uwzględniające zasady współdziałania, respektowania przepisów, zasad i ustaleń.
6. Przepisy i zasady organizacji zajęć ruchowych uwzględniające troskę o zdrowie.
7. Badanie i ocena rozwoju oraz sprawności funkcjonowania organizmu.
8. Zasady sportowego współzawodnictwa.
9. Propozycje spędzania czasu wolnego z wykorzystaniem gier, zabaw, form turystycznych i sportowych.

Osiągnięcia

Organizowanie i uczestniczenie w rekreacji, turystyce, zawodach sportowych z przestrzeganiem obowiązujących zasad (zasada czystej gry w sporcie).

STANDARDY WYMAGAŃ

będące podstawą przeprowadzania sprawdzianu w klasie szóstej szkoły podstawowej

1. Czytanie

Uczeń

1) odczytuje różne teksty kultury (w tym kształtujące tożsamość narodową i postawę obywatelską) :

- a) źródła i teksty historyczne, w tym: fragmenty kronik, pamiętników, listów, elementy dziedzictwa kulturowego, w szczególności zabytki architektury reprezentatywne dla danej epoki, polskie pieśni patriotyczne,
- b) teksty literackie, w tym: baśnie, legendy, mity, opowiadania, utwory poetyckie i prozatorskie z klasyki dziecięcej i młodzieżowej - polskiej i światowej,
- c) teksty użytkowe, w tym: telegram, zaproszenie, zawiadomienie, instrukcję, przepis, ogłoszenie, kartkę pocztową, list prywatny i oficjalny, tabelę, notatkę,
- d) proste teksty podręcznikowe, a także publicystyczne i popularnonaukowe, w tym: audycję radiową i telewizyjną, artykuł prasowy,
- e) przedstawienia teatralne i filmy,
- f) przekazy ikoniczne, w tym: komiksy, dzieła malarskie, rzeźby, rozpoznaje ich cechy charakterystyczne, dostrzega znaczenia dosłowne i odkrywa sensy przenośne,

2) określa funkcje elementów charakterystycznych dla danego tekstu:

- a) rozumie pojęcia: fikcja literacka, świat przedstawiony, nadawca, odbiorca, podmiot mówiący, narracja, przenośnia, rytm,
- b) posługuje się czynnie terminami: bohater, wątek, akcja, autor, narrator, epitet, porównanie, wyraz dźwiękonaśladowczy, rym, zwrotka, refren, baśń, legenda, opowiadanie, powieść, proza, poezja oraz podstawowymi terminami związanymi z przekazami ikonicznymi, plastyką, muzyką, radiem, telewizją, filmem, teatrem, prasą,

3) rozumie znaczenia podstawowych symboli występujących w instrukcjach i w opisach:

- a) diagramów,
- b) map,
- c) planów,
- d) schematów,
- e) innych rysunków

4) odczytuje dane z:

- a) tekstu źródłowego,
- b) tabeli,
- c) wykresu,
- d) planu,
- e) mapy,
- f) diagramu

oraz odpowiada na pytania z nimi związane.

2. Pisanie

Uczeń:

1) pisze na temat i zgodnie z celem, posługując się następującymi formami wypowiedzi:

- a) opowiadanie,
- b) opis przedmiotu, krajobrazu, postaci rzeczywistej i literackiej, dzieła sztuki,
- c) sprawozdanie z uroczystości szkolnej, wycieczki,
- d) notatka w formie planu, tabeli, wykresu, streszczenia,
- e) kartka pocztowa,
- f) list prywatny i oficjalny,
- g) telegram,
- h) zaproszenie,
- i) zawiadomienie,
- j) ogłoszenie,
- k) instrukcja,
- l) przepis.

2) formułuje wypowiedzi ze świadomością celu (intencji):

- a) pyta i odpowiada,
- b) potwierdza i zaprzecza,
- c) poleca i prosi,
- d) przyrzeka i obiecuje,
- e) zachęca i zniechęca,
- f) zaprasza,
- g) przeprasza,
- h) współczuje,
- i) żartuje,
- j) wątpi,
- k) odmawia.

3) buduje tekst poprawny kompozycyjnie (ok. 1 strony formatu A4), celowo stosując środki językowe i przestrzegając norm gramatycznych, ortograficznych i interpunkcyjnych,

4) przedstawia w postaci graficznej dane zapisane w tabeli:

- a) przenosi informacje na oś liczbową ,chronologiczną, układ współrzędnych,
- b) wyraża dane w postaci diagramu słupkowego, prostego schematu, innego rysunku,

5) dba o układ graficzny, czytelność i estetykę zapisu:

- a) dostosowuje zapis do formy wypowiedzi,
- b) wyróżnia części tekstu zgodnie z jego strukturą,
- c) pisze czytelnie.

3. Rozumowanie

- 1) **posługuje się kategoriami czasu i przestrzeni w celu porządkowania wydarzeń:**
 - a) sytuuje je w przestrzeni,
 - b) umieszcza daty w przedziałach czasowych,
 - c) oblicza upływ czasu między wydarzeniami,
 - d) porządkuje wydarzenia w kolejności chronologicznej,
- 2) **przedstawia przyczyny i skutki wydarzeń i zjawisk:**
 - a) domyśla się przyczyn, przewiduje skutki wydarzeń bliskich życiu i swoim doświadczeniom,
 - b) wskazuje główne przyczyny i skutki doniosłych wydarzeń w historii Polski,
 - c) wyjaśnia przyczyny i skutki zmian, które zachodzą w środowisku w wyniku działalności człowieka,
- 3) **określa znaczenie osiągnięć człowieka dla rozwoju cywilizacyjnego:**
 - a) wyjaśnia na prostych przykładach zmiany cywilizacyjne, jakie nastąpiły na przestrzeni dziejów,
 - b) opisuje najważniejsze osiągnięcia, które składają się na polskie dziedzictwo kulturowe,
- 4) **wyraża własne opinie i próbuje je uzasadnić wyjaśniając swoje stanowisko, używa odpowiednich argumentów,**
- 5) **opisuje sytuację przedstawioną w zadaniu za pomocą:**
 - a) wyrażenia arytmetycznego i prostego wyrażenia algebraicznego,
 - b) prostego równania stopnia pierwszego z jedną niewiadomą,
 - c) planu,
 - d) mapy,
 - e) prostego schematu,
 - f) diagramu słupkowego,
 - g) innego rysunku.
- 6) **rozpoznaje charakterystyczne cechy i własności:**
 - a) liczb,
 - b) figur,
 - c) zjawisk,
 - d) przemian,
 - e) obiektów przyrodniczych,
 - f) elementów środowiska.
- 7) **dostrzega prawidłowości, opisuje je i sprawdza na przykładach:**
 - a) opisuje zjawiska o charakterze powtarzalnym spotykane w najbliższym otoczeniu,
 - b) na podstawie opisu zjawiska mającego charakter prawidłowości wnioskuje o dalszym jego przebiegu,
- 8) **ustala sposób rozwiązania zadania oraz prezentacji tego rozwiązania,**
- 9) **analizuje otrzymane wyniki i ocenia ich sensowność:**
 - a) porównuje wyniki z własnym doświadczeniem,
 - b) sprawdza wyniki z warunkami zadania.

4. Korzystanie z informacji

Uczeń:

- 1) wskazuje źródła informacji, posługuje się nimi,
- 2) analizuje oferty mediów kierowane do dzieci i młodzieży, wybiera spośród tych ofert, kierując się wskazanymi kryteriami

5. Wykorzystywanie wiedzy w praktyce

Uczeń:

- 1) posługuje się poznanymi terminami do opisywania zjawisk i sytuacji spotykanych w środowisku,
- 2) wybiera przyrządy służące do obserwacji i pomiaru, odpowiada na pytania dotyczące przebiegu zjawisk, zapisuje wyniki obserwacji,
- 3) wykonuje obliczenia dotyczące:
 - a) długości,
 - b) powierzchni,
 - c) objętości,
 - d) wagi,
 - e) czasu,
 - f) temperatury,
 - g) pieniędzy.
- 4) **planuje i wykonuje obliczenia z wykorzystaniem kalkulatora,**
- 5) **wykorzystuje w sytuacjach praktycznych własności:**
 - a) liczb,
 - b) figur,
 - c) zjawisk,
 - d) przemian,
 - e) obiektów przyrodniczych,
 - f) elementów środowiska

i stosuje je do rozwiązania problemu,
- 6) **zna zasady bezpiecznego posługiwania się urządzeniami technicznymi i materiałami chemicznymi, rozpoznaje oznakowania substancji toksycznych, łatwopalnych i wybuchowych, objaśnia zasady użytkowania domowych urządzeń elektrycznych,**
- 7) **wyjaśnia na podstawie instrukcji obsługi, jak uruchomić i wykorzystać proste urządzenia techniczne,**
- 8) **rozumie potrzebę stosowania zasad:**
 - a) higieny,
 - b) bezpieczeństwa,
 - c) zdrowego trybu życia,
 - d) oszczędnego korzystania z energii i innych zasobów przyrody,
 - e) postępowania w środowisku przyrodniczym.